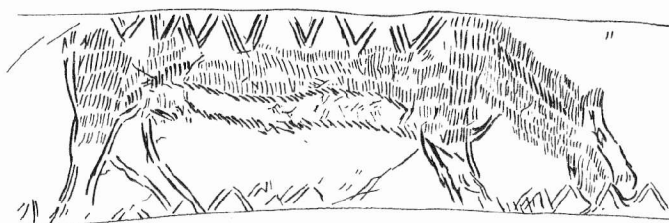

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
POBOČKA V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ
1963

BRNO 1964

Paleopatologický výzkum v Mikulčicích.

Milan Stloukal

Výzkum koster, objevených při archeologickém výzkumu v Mikulčicích, pokračoval v roce 1963 především v systematickém antropologickém rozboru materiálu z jednotlivých pohřebišť. Vedle toho však byl podniknut podrobný průzkum všeho dosud získaného antropologického materiálu co do stop po onemocněních, úrazech a zraněních. Takový průzkum ovšem dnes nemůže antropolog provádět sám bez pomoci lékařů. Patologičtí anatomové, kteří by v této souvislosti byli jistě nejpožadovanější, se však na neštěstí většinou nezabývají patologií kostí a tak se i v cizině osvědčuje spíše spolupráce s rentgenology. Pracovníci pražské radiologické kliniky v čele s přednostou prof. MUDr. Václavem Švábem Dr.Sc. projevíli pro potřeby antropologů velké pochopení a umožnili, aby kosti s patologickými nálezy byly na klinice snímkovány a podrobně prozkoumány. Výzkumu se ujali zejména dva pracovníci kliniky, doc. MUDr. Jaromír Kolář a MUDr. Luboš Vyhnánek, kteří mimo jiné pobývali delší čas přímo na mikulčickém výzkumu a podrobně prohlédli všechny dosud nalezené kostry. Využívající laskavosti primáře centrálního rtg-oddělení hodonínské nemocnice MUDr. M. Rokyty mohli všechny patologické nálezy hned na místě snímkovat. Toto studium ovšem přineslo množství materiálu, jehož zpracování není jednoduchou záležitostí a nebylo dosud zcela dokončeno. Během prvního půl roku byla pozornost věnována především dvěma otázkám.

Ze zranění a úrazů si zasloužily zvláštní pozornosti jizvy po sečných ráanách na stehenních kostech, zhojené zlomeniny kosti loketní a zhojené spirálovité zlomeniny bérce.

Na dvou stehenních kostech, z hrobu č. 423 a 32/VI, byly zhruba ve středu diafysy zjištěny zhojené jizvy po sečné ráně. Svědčí především o neobyčejné síle úderu, kterým byla prořata mohutná vrstva svalstva na přední straně stehna. Obě jizvy však ukazují i na to, že rána byla vedena směrem od distálního konce kosti, směrem od kolena. Prakticky je to možné jedině v případě, že zraněný dostal ránu vsedě, nejpravděpodobněji vsedě na koni.

Isolované zlomeniny loketní kosti, při nezraněné sousední kosti vřetení, jsou v běžném životě naprosto výjimečné, v Mikulčicích byly zjištěny v šesti případech, u hrobů č. 237, 264, 276, 479, 77/IV a 61a/IX. Svědčí velmi pravděpodobně pro zranění utrpěné při snaze chránit obličej předloktím před úderem holí nebo jiným tupým předmětem.

Spirálovitá zlomenina bérce, při níž je současně zlomena kost holenní i kost lýtková, jsou v chirurgické praxi i dnes případem, kdy někdy nedochází k bezvadnému zhojení. Oba mikulčické případy spirálovitých zlomenin z hrobů č. 198 a 202 jsou zhojeny tak dobře, že to svědčí o velké zručnosti ošetřovatelů.

Druhým problémem, kterým se rentgenologové zabývali, byl průzkum tří koster, u nichž byly na vnější desce lebečních kostí zjištěny, často symetricky, okrsky houbovitého vzhledu. Při podrobnějším vyšetření se zjistilo, že v těchto místech vlastně chybí vnější deska kosti, diplóe je zbytnělá a sama tvoří vnější povrch lebeční kosti. Rentgenový obraz těchto okrsků kostí odpovídá obrazu tzv. kartáčovitě lebky, která bývá průvodním znakem zejména při některých krevních onemoc-

něních. Tři možnosti přicházejí především v úvahu, Coolyho anemie, srpkovitá anemie a familiární hemolytický ikterus, z nichž ovšem pouze poslední se dnes vyskytuje v našich zemích. Tato okolnost vedla k domněnce, že zemřelí, jejichž kostry byly nalezeny v mikulčických hrobech č. 420 a, 748 a 771, trpěli familiárním hemolytickým ikterem, vrozenou chorobou, postihující červené krvinky.

Zmíněné případy jsou ovšem jen malou částí celkového výzkumu, s níž už také byla seznámena odborná veřejnost. Referát o zlomeninách a zraněních byl přednesen na antropologickém sjezdu v Piešťanech v říjnu 1963 a o nálezech kartáčovitých lebek byla podána zpráva na konferenci německých antropologů, která se konala v listopadu 1963 v Jeně. Souborný referát o celém paleopatologickém výzkumu koster z Mikulčic bude přednesen na celostátním sjezdu radiologické sekce společnosti J.E. Purkyně, který se koná v červnu 1964 v Brně a je věnován osteologické tematice.

Nezávisle na tomto výzkumu byla také věnována pozornost zdravotnímu stavu chrupu obyvatel velkomoravských Mikulčic. Byl přitom zkoumán jednak všechen mikulčický materiál souborně, jednak byly zjišťovány rozdíly mezi jednotlivými pohřebišti. Z celkového počtu téměř 19.000 zachovaných zubních lůžek byla u 12 % zjištěna intravitální ztráta a u 4 % zubní kaz. Intensita kazivosti tedy činila 16 %. Ze 670 dospělých pohřbů bylo téměř 68 % s nálezem kazu nebo s intravitální ztrátou. Z jednotlivých pohřebišť byla zjištěna nejvyšší kazivost u koster z pohřebiště na Kostelisku, tedy kolem 9. kostela. Kazivost zcela výrazně stoupá s věkem, nejvyšší kazivost je u koster osob, zemřelých ve vysokém stáří. Kazivost je vždy vyšší u ženských pohřbů než u mužských s výjimkou pohřebiště kolem mausolea, 4. kostela, kde byl horší zdravotní stav chrupu u mužů. Také studie o zdravotním stavu chrupu bude publikována podrobně na jiném místě.

Paleopatologische Forschung in Mikulčice. Vorläufiger Bericht über die Untersuchung der Erkrankungs- und Verwundungsspuren auf dem Skelettmaterial aus Mikulčice. In Zusammenarbeit mit Röntgenologen wurde die Aufmerksamkeit Funden zugewandt, die Narben von Hiebsspuren auf den Oberschenkelknochen tragen, sowie isolierten Ellbogenfrakturen und gut verheilten spiralenförmigen Schienbeinbrüchen. Bei drei Schädeln entsprach das Röntgenbild dem sog. "Bürstenschädel", der bei einigen Anämie Arten vorkommt. In diesem Falle handelte es sich wahrscheinlich um die Folgen eines familiären hämolytischen Ikterus. Ausserdem wurde komplex der Gesundheitszustand der Gebisse der altslawischen Bevölkerung aus Mikulčice bewertet.

P ř e h l e d v ý z k u m ů 1963.

- Vydává: Archeologický ústav ČSAV, pobočka v Erně,
Sady osvobození 19/23.
- Odpovědný redaktor: PhDr. et Dr. Sc. Josef Poulík.
- Redaktoři: PhDr. Jiří Říhovský a PhDr. Anna Medunová.
- Překlady: R. Tichý, C. Sc. a E. Tichá.
- Kresby: J. Jaša.
- Na titulní stránce: Rytina koně na koňském žeburu z jeskyně
Pekárny v Mor. Krasu.
- Vydáno jako rukopis - 400 kusů - neprodejné.